

RESTITUIRI. DOUĂ MICI TEZAURE DESCOPERITE LA POIANA ÎN CAMPANIA 1949

Daniel SPÂNU

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România; e-mail: hazdrik@yahoo.com

Keywords: Almgren 82 type fibulae, jewellery, settlement hoards, recycling of precious metal, capitalizing of unpublished field diaries

Abstract: The archaeological research carried out in 1949 by Radu Vulpe in the protohistoric settlement of Poiana (Galati County, Romania) led to the discovery of several silver objects. For a long time, how these objects were associated or not, as well as their archaeological contexts, remained unknown. Finding and studying the unpublished Radu Vulpe's field diary from 1949 allows the identification of two hoards: one consists of a pair of larger Almgren type 82 fibulae, the other includes two other smaller Almgren 82 type fibulae, a lost earring, seven rings and four republican denarii. Other objects uncovered in 1949 were discovered in isolation. Some of these objects provide consistent indications for local processing of precious metals in the late phase of the settlement (late 1st century AD and the beginning of the 2nd century AD). The four silver Almgren type 82 fibulae must be added to the more than four dozen similar fibulae attested so far at Poiana. The supraregional analogies of the Almgren 82 fibulae from Poiana reflect, if only in part, the importance of this centre as a node of a long-range network that connected the Empire and the steppe.

Cuvinte-cheie: fibule Almgren 82, podoabe, tezaure în așezare, reciclarea metalelor prețioase, valorificarea carnetelor de săpătură inedite

Rezumat: Cercetările arheologice desfășurate în anul 1949 de către Radu Vulpe în așezarea protohistorică de la Poiana (jud. Galați, România) au condus la descoperirea unor obiecte din argint. Vreme îndelungată, modul în care se asociau sau nu aceste obiecte, precum și contextele lor arheologice au rămas necunoscute. Regăsirea și studiul carnetului inedit al campaniei din 1949 îngăduie identificarea a două tezaure: unul este format dintr-o pereche de fibule de tip Almgren 82 mai mari, celălalt cuprinde două fibule de tip Almgren 82 mai mici, un cerceș pierdut, șapte verigi și patru denari republicani. Alte obiecte scoase la lumină în 1949 au fost descoperite izolat. Unele dintre aceste obiecte oferă indicii consistente pentru prelucrarea locală a metalelor prețioase în faza târzie de ocupare a sitului (a doua jumătate a secolului I p.Chr. și începutul secolului al II-lea p.Chr.). Cele patru fibule de tip Almgren 82 din argint se adaugă celor peste patru duzini de fibule similare atestate până acum la Poiana. Analogiile supraregionale ale fibulelor Almgren 82 de la Poiana reflectă, fie și numai în parte, importanța acestui centru ca nod al unei vaste rețele supraregionale care conecta Imperiul și stepa.

În anul 1976, Liviu Mărghitan publica un catalog al descoperirilor cu obiecte din argint „dacice” (din secolele I a.Chr. – I. p.Chr.) aflate în patrimoniul Muzeului Național de Istorie (pe atunci) „al Republicii Socialiste România”. Un studiu introductiv cu caracter general și un catalog cu descrierile tehnice aride erau completate de planșe cu desene în peniță realizate cu măiestrie de Elena Becheș. Printre altele, catalogul conținea 20 de obiecte din așezarea protohistorică de la Poiana: o brățară, doi cerceși, mai multe verigi, o fibulă de schemă La Tène târziu, o fibulă linguriță, dar și patru fibule puternic profilate, toate din argint¹. Mărghitan nu era în măsură să ofere nicio informație precisă despre contextele sau datele de descoperire ale acestor piese. Determinările tipologice și cronologice, omise de Mărghitan, aveau să fie precizate câteva decenii mai târziu², după care, cele patru fibule au căzut iarăși în uitare³.

Fiecare fibulă este realizată dintr-un singur segment de metal (resortul se continuă neîntrerupt din arc). Particularitățile morfologice comune ale celor patru fibule (cârligul pentru sprijinirea coardei și cele două proeminențe conice care încadrează boltirea arcului) corespund tipului Almgren 82. Două dintre fibule sunt mai mari (4,2 cm), celelalte două sunt mai mici (2,8 cm). Proeminențele tronconice ale celor patru fibule au fost poansonate minuțios și în mod foarte asemănător. Unitatea stilistică îngăduia formularea ipotezei descoperirii împreună a celor patru fibule⁴, deși proveniența lor contextuală rămânea incertă.

Un deceniu mai târziu, în noiembrie 2022, autorul acestor rânduri a efectuat o documentare la Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci. În vitrinele acestei instituții se află două carnete inedite (inv. nr. 49–50 / 11-08-2009), respectiv jurnalul manuscris al campaniei de săpături conduse de Radu Vulpe la Poiana în anul 1949⁵. Carnetele fuseseră donate muzeului din Tecuci de către Alexandru Vulpe la o dată neprecizată. Cu acordul conducerii muzeului din Tecuci (dir. Dr. Daniel Dojan) și cu sprijinul colegului dr. Paul Ciobotaru, am consultat aceste jurnale care, printre

¹ Mărghitan 1976, p. 37–40, pl. XIII/1–4.

² Rustoiu 1997, p. 53–55 (fără o dezbateră particulară a fibulelor de la Poiana), p. 112, lista 17, nr. 12, p. 218, Fig. 62/10–13 (reproduceri după Mărghitan); mai explicit: Spănu 2012, p. 50 (încadrare tipologică), p. 142–145 (încadrare cronologică), p. 234–235, nr. 89.A.23–26, pl. 95/10–13 (reproduceri după original).

³ Cele patru fibule au fost omise de Teodor, Țau 1996; Vulpe, Teodor 2003; Oanță-Marghitan 2013, poate tocmai datorită lipsei oricăror informații despre proveniența lor.

⁴ Spănu 2012, p. 50.

⁵ Vulpe, Poiana 1949–I și Vulpe, Poiana 1949–II.